

ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԻՒՍԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՀՊՏՀ բնօգտագործման
տնտեսագիտության ամբիոնի դոցենտ,
տնտեսագիտության թեկնածու

ՌԻՍԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՆԿՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Ելնելով էկոլոգիական անվտանգության կառավարման օպտիմալացման խնդրի լուծման անհրաժեշտությունից՝ հողվածում հիմնավորվել է ռիսկի վերլուծության կառուրությունը շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և էկոլոգիական փորձաքննության միասնական համակարգում: Գնահատման գործընթացը կողմնորոշված է վտանգի, ռիսկի աղբյուրների և գործոնների, ինչպես նաև դրանց հնարավոր ազդեցության գոտիների և ձևերի հայտնաբերմանը: Փորձ է արվել գնահատելու հասարակության սահմանափակ նյութական ռեսուրսների պայմաններում տարբեր տեսակի ռիսկերի նվազեցման ծախսերի օպտիմալ բաշխման գործընթացը, որը, տվյալ հասարակության տնտեսական և սոցիալական պայմաններին համապատասխան, ապահովում է բնակչության և շրջակա միջավայրի անվտանգության համապատասխան մակարդակի հաղթահարումը:

Հիմնաբառեր. ռիսկի վերլուծության մեթոդաբանություն, էկոլոգիական փորձաքննություն, էկոլոգիական ռիսկի կառավարման սկզբունքներ, սոցիալական վնաս, տնտեսական վնաս, էկոլոգիական վնաս

JEL: Q5, Q57, Q58

Ռիսկի վերլուծությունն ուրույն տեղ է զբաղեցնում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման (ՇՄԱԳ) և էկոլոգիական փորձաքննության միասնական համակարգում: Այստեղից է բխում դրա գիտակիրառական նշա-

նակությունը և օգտագործման անհրաժեշտությունն անտրոպոգեն և բնածին վտանգների կանխման, բացասական հետևանքների գնահատման, ինչպես նաև պաշտպանական գործողությունների արդյունավետության բարձրացման նպատակներով: Առավել նշանակալի է ռիսկի տեսության հիմնադրույթների և գնահատման մեթոդական մոտեցումների կիրառումն էկոլոգիական անվտանգության ապահովման ոլորտում: Դրանով, ըստ էության, հիմք դրվեց ռիսկի կառավարման համակարգերի ներդրմանը և զարգացմանը՝ հատկապես տեխնածին բնույթի արտակարգ իրավիճակների վերլուծության և գնահատման համար:

Ուշագրավ են այն գիտական հետազոտությունները, որոնք որոշակիորեն հստակեցրին ռիսկերի դասակարգման մեթոդական մոտեցումները: Այդ գործընթացը շարունակական բնույթի է: Ռիսկի դասակարգումը հատուկ անդրադարձ ունեցավ «ազդեցություն» հասկացության մակարդակների, մասշտաբների և մարդկանց ընկալման վրա, ինչն էլ, իր հերթին, նպաստեց վնասների կառուցվածքի, տեսակների և բաղադրիչների գիտական հիմնավորմանը և չափանիշների մշակմանը: Առանց դրա՝ ռիսկի որոշումը և գնահատումը չէին ունենա որևէ գիտական արժեք: Բացի դրանից, ռեցիպիենտների վրա ազդեցությունների գնահատման տեսանկյունից կարևոր դերակատարությունը վերագրվեց սոցիալական, տնտեսական և էկոլոգիական վնասի որոշման մեթոդների մշակմանը և ստանդարտացմանը:

Ջարգացման նոր պայմանները և իրադարձություններն ավելորդ անգամ հաստատում են, որ բացարձակ անվտանգության հայեցակարգը չի կարող ունենալ «բացարձակ գիտական հիմնավորում», քանի որ շրջակա միջավայրում մշտապես առկա է իրական ռիսկի որոշակի աստիճան, որը երբեք հավասար չէ զրոյի: Դա նշանակում է, որ, տնտեսական գործունեության վտանգի գործոններով պայմանավորված, ռիսկի մակարդակը ևս հակասական բնույթ ունի (ընդունելի ռիսկի մակարդակը՝ ALARA AS LOW AS REASONABLE ACHIEVABLE)¹:

Հայեցակարգային մոտեցմամբ առանձնացված է երկու տարր՝ ռիսկի գնահատում և ռիսկի կառավարում: Ռիսկի գնահատումը որոշակի իրավիճակում ռիսկի մասշտաբների գիտական վերլուծությունն է, իսկ ռիսկի կառավարումը դրա՝ նվազագույնի հասցնելուն ուղղված որոշումների մշակումը: Ռիսկի գնահատումն ընդգրկում է հետևյալ գործողությունների ամբողջությունը. հնարավոր վտանգի հայտնաբերում – թունավոր նյութի ազդեցության չափի նկատմամբ ռեակցիայի քանակական գնահատում – թունավոր նյութի՝ մարդու վրա իրական ազդեցության գնահատում – ռիսկի բնութագրում (վնասի պատճառման կամ հիվանդության առաջացման հավանականության վերաբերյալ եզրակացություն): Վերջին գործողությունը, ըստ էության, ռիսկի կառավարման գործընթացի առաջին օղակն է, իսկ գործողությունների հիմնական նպատակը՝ բացասական ազդեցությունների ամբողջական համալիրում մարդու առողջությանը սպառնացող առավել նշանակալիների (գերակայողների) որոշումը:

Լայն իմաստով, նման գործողությունների համադրումը, մեթոդական և տեղեկատվական ապահովումը կնշանակի էկոլոգիական անվտանգության կառավարման գիտական հիմքերի ամրապնդում, ինչպես նաև էկոլոգիական

¹ Стѣн Кузьмин И.И., Безопасность и техногенный риск. Системно-динамический подход, ж. ВХО им. Д.Менделеева, 1990, т. 35, էջ 415:

ձիսկի, վտանգի և վնասների որոշման նկարագրական բնույթից անցում քանակական գնահատման ժամանակակից չափանիշների մշակմանը և ներդրմանը:

Անկախ դասակարգման սկզբունքներից և սահմանումներից, ձիսկի՝ որպես գիտական հասկացության ավելի ստույգ մեկնաբանումը հիմնված է հավանական և հնարավոր կորուստների (վնասների տեսքով դրա սահմանման) որոշման վրա: Այլ խոսքով՝ լայն առումով ձիսկ ասելով կարելի է հասկանալ վտանգի չափը, իսկ նեղ իմաստով՝ անցանկալի երևույթների, (իրադարձությունների հավանականությունների հավաքածու և դրանց հետևանքների (դիսկրետ դեպքում) կամ անցանկալի իրադարձությունների հետևանքների չափերի բաշխման ֆունկցիա (չընդհարվող դեպքերում):

Նախագծերի էկոլոգիական փորձաքննության և որոշումների ընդունման տեսանկյունից ավելի հաճախ անդրադառնում են ձիսկի երկու տեսակների՝ տեխնածին և սոցիալական, որոնք, ի տարբերություն բնական ձիսկերի, ավելի կանխատեսելի և կառավարելի են: Բնական ձիսկերի դեպքում կառավարման գործընթացը հիմնականում կազմակերպական բնույթի է և ուղղված է անբարենպաստ հետևանքների վերացմանը: Այստեղ է, որ խոսքը պատճառված վնասների, հետևանքների մասին է: Վնասների բնույթն իր հերթին հնարավորություն է տալիս առանձնացնելու էկոլոգիական, սոցիալական և տնտեսական ձիսկերը, իսկ վնասների մեծությունը, կախված ձիսկի ընկալման աստիճանից, առանձնացնում է ձիսկերի ընդունելի (թույլատրելի) և սահմանային (կրիտիկական) և աղետալի տեսակները:

Ընդունելի ձիսկը, ըստ էության, ձիսկի մակարդակ է, որն արդարացված է տնտեսական, սոցիալական և էկոլոգիական տեսանկյուններից: Պատկերավոր ասած՝ դա այն «գինն» է, որը պատրաստ է վճարել հասարակությունը՝ օգտագործելով շրջակա միջավայրի ռեսուրսները և բնական բարիքները: Բացի դրանից, ընդունելի ձիսկը տարբերակում է վտանգի թույլատրելի և անթույլատրելի տեսակները: Դրանով ընդունելի ձիսկի առավելագույն մակարդակը որոշում է վտանգի սահմանային այն մակարդակը, որը կարող է լինել թույլատրելի:

Ընդունելի ձիսկի հիման վրա հնարավոր է նաև էկոլոգիական անվտանգության մակարդակի չափումը: Այսպիսով՝ ձիսկը, դրա գնահատումը և կառավարումը ընդգրկում են այնպիսի գործոնների պարտադիր հաշվառում, որը տնտեսական և գործունեության այլ տեսակի նախագծերի ՇՄԱԳ-ի գործընթացում կարող է ապահովել օբյեկտի շահագործման հետ կապված էկոլոգիական անվտանգության անհրաժեշտ մակարդակը:

Ռիսկի գնահատումը կողմնորոշված է վտանգի, ձիսկի աղբյուրների և գործոնների, ինչպես նաև դրանց հնարավոր ազդեցության գոտիների ու ձևերի հայտնաբերմանը: Ռիսկի կառավարումը հիմնված է դրա վերլուծության և գնահատման գործողությունների արդյունավետության վրա: Այդ փուլերի խնդիրների լուծումը հնարավորություն է ստեղծում օբյեկտներում ազդեցությունների կառավարման արդյունավետ քաղաքականության մշակման համար, որը, ըստ էության, պետք է նպատակաուղղված լինի նվազագույն ջանքերով առավելագույն էֆեկտի հաղթահարմանը: Հետևաբար՝ ձիսկի կառավարում ասելով պետք է հասկանալ հասարակության սահմանափակ նյութական ռեսուրսների պայմաններում տարբեր տեսակի ձիսկերի նվազեցման ծախսերի օպտիմալ բաշխման գործընթաց, որը, տվյալ հասարակության

տնտեսական և սոցիալական պայմաններին համապատասխան, ապահովում է բնակչության և շրջակա միջավայրի անվտանգության համապատասխան մակարդակի հաղթահարումը:

Ռիսկի կառավարման ոլորտում հայտնի է ռիսկի նվազեցման երեք միջոց՝

1. նախագծի մասնակիցների միջև ռիսկի բաշխում,
2. էկոլոգիական ապահովագրում,
3. անմիջական ծախսերի կուտակման համար միջոցների պահեստավորում (էկոլոգիական ֆոնդերին հատկացումների միջոցով):

Այսպիսով՝ ռիսկի կառավարման փուլում անհրաժեշտ է միավորել ռիսկի գնահատման և անվտանգության փորձաքննության բոլոր տարրերը, ինչպես նաև նշակել իրավական, վարչական, կազմակերպակառավարչական, ճարտարագիտատեխնոլոգիական բնույթի առաջարկություններ և ուղեցույցներ:

Բազմազան են գիտական հետազոտությունները և ռիսկի գնահատման մեթոդական մոտեցումները, ինչը որոշ չափով պայմանավորված է դրա գիտական իմաստավորման (հեղինակային ընկալման) առանձնահատկություններով: Այնուամենայնիվ, հայտնի է ռիսկի՝ որպես վտանգի քանակական չափի երկու հիմնարար մեկնաբանում.

- ռիսկը՝ որպես անբարենպաստ իրադարձության ի հայտ գալու հավանականություն,
- ռիսկը իրադարձությամբ պատճառված առավելագույն վնաս:

Ամփոփելով գիտական սահմանումները՝ կարելի է պնդել, որ ռիսկը հնարավոր իրադարձությունների հավանականության և դրանց հետ կապված հետևանքների ֆունկցիա է: Այս տեսանկյունից հետաքրքիր է ռիսկի գիտական մեկնաբանման այն մոտեցումը, համաձայն որի՝ ռիսկը տեխնածին և բնական երևույթների առաջացման հավանական չափն է, որոնք ուղեկցվում են վտանգավոր գործոնների ձևավորմամբ և պատճառված սոցիալական, տնտեսական, էկոլոգիական և այլ վնասներով:

Ձևավորված է այն կարծիքը, թե ռիսկի բոլոր տեսակներից առավել ուսումնասիրված է սոցիալականը: Դա հուսադրող գիտական փաստ է՝ հատկապես էկոլոգիական անվտանգության ապահովման շրջանակներում, ինչպես նաև ընդունելի ռիսկի գնահատման մեթոդաբանության կատարելագործման և կիրառման արդյունավետության մակարդակի բարձրացման տեսակետից: Ուշագրավ է, օրինակ՝ Ի.Կուզմինի առաջարկած տեխնածին ռիսկի և անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրների ուսումնասիրման համակարգադինամիկ մեթոդական մոտեցումը: Ըստ հեղինակի՝ եթե մարդու պաշտպանության խնդիրը պատշաճ է ձևակերպված, ապա շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը մարդու անվտանգության ապահովման անհրաժեշտ պայման է:

Անվտանգության կառավարման խնդրի հիմքում, որպես հասարակական առողջության կառավարման նպատակ և չափանիշ են ընտրված գալիք կյանքի միջին տևողությունը, իսկ որպես նպատակային ֆունկցիա՝ մահացության ընդհանուր գործակիցը (կամ ռիսկը): Այս մոտեցմամբ հասարակական առողջության պաշտպանումն ի հայտ է գալիս նոր որակով, այսինքն՝ որպես շրջակա միջավայրի պաշտպանության և էկոլոգիական անվտանգության ապահովման և՛ նախապայման, և՛ դրդապատճառ: Դրանով իրագործվում է «եր-

կակի բարեկեցության» հայեցակարգային դրույթը՝ էկոլոգիական և սոցիալական:

Անվտանգության կառավարման օպտիմալացման խնդրի լուծման տեսանկյունից որպես չափանիշ պետք է համարվի ոչ թե նվազագույն ռիսկի, այլ ընդունելի ռիսկի հաղթահարման պայմանը, որի մակարդակը թելադրված է բացառապես սոցիալական բնույթի պատճառներով (տեխնածին ռիսկի նվազեցման ծախսերի օպտիմալացման մեթոդաբանություն): Այսպիսով՝ անվտանգության կառավարման համակարգադինամիկ մեթոդի կիրառման գիտական հիմնավորումը նորովի իմաստավորեց կապը կենսոլորտի (մարդու բնակության բնական միջավայր) և տեխնոլորտի (մարդու բնակության արհեստական միջավայր) վտանգների միջև՝ արդիականացնելով անվտանգության սոցիալ-տնտեսական համակարգերի ստեղծումը: Դրանք, ըստ էության, կենսոլորտի վտանգավոր գործոնների ազդեցություններից պաշտպանության համակարգեր են: Տեխնոլորտի զարգացման դեպքում հնարավոր վտանգների աղբյուր դարձան տեխնոլոգիական գործոնները, որոնց ամբողջական ազդեցությունը համաչափ է էկոլոգիական գործոնների ազդեցությանը: Այս պարագայում (սահմաններում) անհրաժեշտ է ստեղծել մարդու պաշտպանությանը ծառայող անվտանգության ապահովման ժամանակակից տեխնիկական համակարգեր: Նման համակարգերի ստեղծումը և ներդրումը կարևոր են ինչպես ազգային, այնպես էլ տարածաշրջանային մակարդակներում:

Ռիսկի մեթոդաբանության կիրառման այս ուղղությունն արտացոլված է «էնվայրոնմենտալ պարիտետի» հայեցակարգում: Սա սկզբունքորեն նոր և ուշագրավ մոտեցում է, որը կողմնորոշված է տնտեսական գործունեությամբ պայմանավորված անդրսահմանային ռիսկերի կառավարման հիմնախնդիրների լուծմանը: Մեթոդաբանությունը բավական հեռանկարային է՝ հատկապես էսպո կոնվենցիայից բխող միջպետական էկոլոգիական խնդիրների խաղաղ կարգավորման և էկոլոգիական անվտանգության ապահովման քաղաքական դիրքերից:

Համաձայն մեթոդաբանության՝ հիմնախնդիրների լուծումը, ռազմավարական տեսանկյունից, պետք է հիմնված լինի երկու սկզբունքի վրա՝

- յուրաքանչյուր երկրում ցանկացած տնտեսական գործունեություն պետք է իրականացվի միանման կամ համարժեք (էկվիվալենտ) պայմաններում, որոնք վերաբերում են բնակչության և բնական միջավայրի անվտանգության մակարդակին (անվտանգության էկվիվալենտ մակարդակի սկզբունք),
- այս կամ այն պետությանը տնտեսական գործունեությամբ պայմանավորված հնարավոր և պատճառաբանված վնասի պատասխանատվությունը (վնասի հատուցումը) պետք է կրի այն պետությունը, որը մեղավոր է դրանում («աղտոտողը վճարում է») սկզբունքը²:

Նշենք, որ հենց այս սկզբունքներն են Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (OECD) անդամ պետությունների՝ տվյալ բնագավառի փոխհարաբերությունների կարգավորման հիմքում: Սակայն, ինչպես վկայում է փորձը, վերոնշյալ սկզբունքների գործնական կիրառումը հնարավոր է միայն այն պետությունների միջև, որոնք գտնվում են

² Տե՛ս OECD Guiding Principles for Chemical Accident Prevention, Preparedness and Response. (OECD Environment Monograph №51), Paris, 1992, էջ 10–22:

տնտեսական զարգացման միևնույն մակարդակում և, բնակչության մեկ շնչի հաշվով, օժտված են համարժեք տնտեսական ռեսուրսներով: Հեղինակների պնդմամբ՝ այդ սկզբունքների կիրառումը տնտեսական զարգացման տարբեր մակարդակներում գտնվող պետությունների միջև կարող է դառնալ բարդ միջպետական բախումների առարկա:

Ժամանակակից ռիսկի վերլուծությունը բավականին ընդլայնել է ռիսկի գնահատման մեթոդաբանության կիրառման ոլորտները: Այստեղ ուշագրավ են հատկապես գիտական հետազոտությունները՝ կապված ռիսկի ինտեգրատիվ կառավարման հետ: Միաժամանակ, ռիսկի վերլուծության մեթոդաբանությունը կողմնորոշված է սառը պատերազմի ժառանգության հիմնախնդիրների լուծմանը (ռազմաարդյունաբերական համալիրի և շրջակա միջավայրի մասով): Այդ մեթոդաբանությունը հեղինակները պայմանականորեն անվանել են МАРОСЗ (методология анализа риска для окружающей среды и здоровья)՝ հիմք ստեղծելով ռիսկի ինտեգրատիվ կառավարման համար³:

Արժեքավոր են նաև Ա.Սուբետոյի գիտական ուսումնասիրությունները՝ նվիրված է կյանքի որակի համակարգում էկոլոգիական ռիսկի կառավարմանը: Հեղինակը մշակել է էկոլոգիական ռիսկի գնահատման և կառավարման սկզբունքները⁴:

Այսպիսով՝ սկզբունքների պահպանումը և կյանքի որակի համակարգում էկոլոգիական ռիսկի կառավարումը, ըստ էության, նախադրյալներ են ստեղծում շրջակա միջավայրի որակի և հասարակական առողջության որակի համակարգերում էկոլոգիական ռիսկի կառավարման համար: Այստեղից էլ բխում է ռիսկի կառավարման միասնական համակարգի ձևավորման անհրաժեշտությունը՝ նպատակ ունենալով դա ծառայեցնելու էկոլոգիական անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրների լուծմանը:

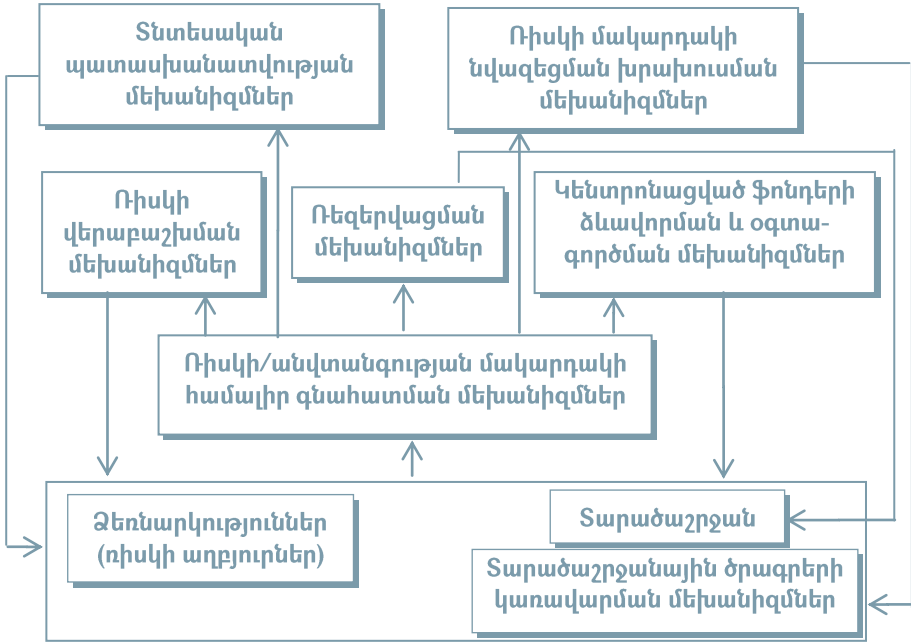
Հեռանկարային է համարվում էկոլոգատնտեսական համակարգերում բնատեխնածին ռիսկի մակարդակի կառավարման և անվտանգության ապահովման կազմակերպական ու տնտեսական մեխանիզմների կիրառումը: Նշենք, որ գիտական գրականության մեջ ներկայացված սահմանումներից մեկում էկոլոգատնտեսական համակարգերը դիտվում են որպես մարդուն շրջապատող աշխարհում տնտեսական, տեխնիկական, սոցիալական և բնական փոխկապակցված գործոնների ամբողջություն: Սակայն առ այսօր «էկոլոգատնտեսական համակարգ» հասկացությունը վերջնականապես չի սահմանվել: Մեխանիզմների համակարգի կառուցվածքը ներկայացված է գծապատկերում⁵:

Համակարգի դիտարկումից երևում է, որ առավել կարևոր դերը պատկանում է ռիսկի/անվտանգության մակարդակի համալիր գնահատման մեխանիզմին: Դա պայմանավորված է նրանով, որ կառավարման բոլոր մեխանիզմների բաղադրատարրերը պետք է լարված լինեն՝ կախված ռիսկի (անվտանգության մակարդակի) դիտարկվող կամ չափվող մակարդակից:

³ St'u Eremenko V., Bley D., Droppo J., May 2–11, 2000. Bourgass, Bulgaria, “Зелени Бургас” hosted by the Bourgass UNESCO/ICES Risk Training Centre, էջ 1–10:

⁴ St'u Субетто А.И., Управление экологическим риском в системе качества жизни. “Стандарты и качество”, №8, 1995, էջ 44–45, № 7, 1995, էջ 28–33:

⁵ St'u Бурков В.Н., Новиков Д.А., Щепкин А.В., Механизмы управления эколого-экономическими системами. М., “Физматлит”, 2008:

Գծապատկեր 1. Էկոլոգատնտեսական համակարգում ռիսկի/անվտանգության կառավարման կազմակերպական և տնտեսական մեխանիզմների համակարգի կառուցվածքը

Տնտեսական պատասխանատվության մեխանիզմն ընդգրկում է չափորոշիչների համակարգ, որոնցից շեղումը որոշակի տնտեսական պատժամիջոցների (տուգանքներից մինչև արտադրության ընդհատում, շինարարության արգելում և այլն) պատճառ կարող է դառնալ: Չափորոշիչները նախևառաջ վերաբերում են օգտագործվող տեխնոլոգիաների, արտադրության (կամ շինարարության) անվտանգության ապահովման կազմակերպատեխնիկական միջոցներին և արտանետումների կամ արտահոսքերի սահմանային թույլատրելի խտությունների նկատմամբ սահմանափակումներին:

Մեխանիզմների այս խմբին է պատկանում գործունեության տնտեսական և այլ տեսակների էկոլոգաթմանությունը, ինչպես նաև վնասների հատուցման, տուգանքների, պատասխանատվության ռիսկի համար վճարման և աուդիտի մեխանիզմները: Ինչ վերաբերում է ռիսկի մակարդակի նվազեցման խրախուսման մեխանիզմներին, ապա դրանցից կարելի է նշել արտոնյալ հարկադրման և անվտանգության մակարդակի բարձրացման (ռիսկի նվազեցման) միջոցառումների արտոնյալ վարկավորման մեխանիզմները: Կիրառման նույն նշանակությունն ունեն ռիսկի մակարդակի նվազեցման ֆինանսավորման, նվազեցման ծախսերի հատուցման, տնտեսական մոտիվացման և, մասամբ, կառավարման մարմինների հետաքրքրությունների համաձայնեցման մեխանիզմները:

Ռիսկի վերաբաշխման մեխանիզմները հիմնականում ապահովագրական են (պետական, անկախ և փոխադարձ ապահովագրում): Դրանցից են նաև տնտեսական մոտիվացման և տարածաշրջանային ծրագրերի օպտիմալացման մեխանիզմները:

Մեկ այլ խումբ են կազմում ռեզերվացման մեխանիզմները, որոնք գործում են արտակարգ իրավիճակներում: Այդ շարքից են աշխատանքային

ռեսուրսների, ռեզերվների գոյացման (փրկարարներ, հրշեջներ և այլն), նյութական ռեսուրսների, արտադրանքի թողարկման արագ կազմակերպման, հզորությունների ապահովման մեխանիզմները, որոնք անհրաժեշտ են արտակարգ իրավիճակներից առաջացած կորուստների նվազեցման կամ վերացման համար: Ի տարբերություն վերոնշյալ մեխանիզմների, ռեզերվացման մեխանիզմները կողմնորոշված են արտակարգ իրավիճակների շուտափույթ վերացման նպատակով պայմանների ստեղծմանը և, դրանց հետ կապված, կորուստների նվազեցմանը:

Կենտրոնացված ֆոնդերի օգտագործման մեխանիզմների համար հաճախ առաջին պլան է մղվում ոչ թե ֆոնդերի ձևավորման հիմնախնդիրը, այլ դրանց միջոցների արդյունավետ բաշխումը: Այդ մեխանիզմներից են, մասնավորապես՝ ռիսկի մակարդակի նվազեցման ֆինանսավորման և տնտեսական շահադրժման մեխանիզմները: Վերջապես՝ տարածաշրջանային ծրագրերի կառավարման մեխանիզմների մշակումը ենթադրում է բոլոր կառուցակարգերի օգտագործում և, առաջին հերթին, ռիսկի մակարդակի նվազեցման տարածաշրջանային ծրագրերի օպտիմալացման, ինչպես նաև կառավարման մարմինների հետաքրքրությունների համաձայնեցման մեխանիզմների առկայություն:

Օգտագործված գրականություն

1. Հայաստանի Հանրապետության կենսաբանական անվտանգության ազգային շրջանակ, UNEP. GEF, Եր., 2007:
2. ԵԱՀԿ տեղեկագիրք, OSCE, 2007:
3. Кузьмин И.И., Безопасность и техногенный риск. Системно-динамический подход, ж. ВХО им. Д. Менделеева, т. 35, 1990.
4. OECD Guiding Principles for Chemical Accident Prevention, Preparedness and Response. (OECD Environment Monograph №51), Paris, 1992.
5. Eremenko V., Bley D., Droppo J., May 2–11, 2000. Bourgass, Bulgaria, “Зелени Бургас” hosted by the Bourgass UNESCO/ICES Risk Training Centre.
6. Субетто А.И., Управление экологическим риском в системе качества жизни. “Стандарты и качество”, №8, 1995, № 7, 1995. Антипов М.А., Отчуждение природы в информационном обществе. “Экологическое образование и экологическая культура населения”. Материалы международной научно-практической конференции. Прага, 2013.
7. Агабалова А.П., Оценка экологического риска химических предприятий(на примере производств соляной кислоты и ацетилена)//Автореф. канд. дисс., Ер., 2005.
8. Черняховский Э., Управление экологической безопасностью. М., 2007.
9. Stenner R., Relative hazard and risk metril metodolocy // Risk Excellence Notes. V.3, №6, 2001.

АЛИСА ГЕВОРГЯН

Доцент кафедры экономики
природопользования АГЭУ,
кандидат экономических наук

Анализ риска в системе обеспечения экологической безопасности. – С точки зрения задачи оптимизации управления экологической безопасностью в статье обоснована важность анализа риска в единой системе оценки воздействия на окружающую среду и экологической экспертизы. Процесс оценки ориентирован на выявление источников и факторов ущерба и риска, как потенциальных форм и зон их воздействия. Сделана попытка оценить процесс оптимального распределения затрат на предотвращение разных видов риска в условиях ограниченных материальных ресурсов общества, который обеспечивает преодоление адекватного уровня безопасности населения и окружающей среды в соответствии с экономическими и социальными условиями общества.

Ключевые слова: методология анализа риска, экологическая экспертиза, принципы управления экологическим риском, социальный ущерб, экономический ущерб, экологический ущерб.
JEL: Q5, Q57, Q58

ALISA GEVORGYAN

Associate Professor at the Chair of Environmental
Economics at ASUE, PhD in Economics

Risk Analysis in the Environmental Safety System. – From the viewpoint of the solution of the problem in terms of environmental safety management optimization, the importance of risk analysis in environmental impact assessment and a unified system of environmental expertise is substantiated in the given paper. The evaluation process is focused on risk factors and sources of risk, as well as identification of areas and forms of potential impact. An attempt was made to assess the optimal allocation of costs of reduction of various risks taking into consideration limited resources of society, which ensure adequate level of public and environmental safety in accordance with economic and social conditions.

Key words: risk analysis methodology, environmental expertise, environmental risk management principles, social damage, economic damage, environmental damage.
JEL: Q5, Q57, Q58